

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 2. julija 1897.

Politiški oddelek.

Izjemno stanje v Primorji.

Na Primorskem niso še nikdar vladale normalne razmere, ali nasprotstvo mej Italijani in Slovenci oziroma Hrvati se je v zadnjih desetih letih največ po krivdi vladnih krogov tako poostrilo, da je za časa zadnjih državnozborskih volitev v nekaterih krajih nastala prava pravcata revolucija.

Ta mala revolucija ima pretužnih posledic. Sodišča na Primorskem statuirajo eksempelj za eksempljem. Že več mesecev je vsak čas kaka razprava proti slovenskim „puntarjem“, kateri so v sveti jezi, da se godi slovenskemu življu na Primorskem vnebovpijoča krivica, pozabili določbe zakonov ter dali svojim čutilom duška z izgredi, radi katerih delajo zdaj strašno pokoro.

Reci kdo karkoli, to je vsekako velekarakteristična okolnost, da se je sicer toli ponižno, političnega in materijelnega zatiranja nekako vajeno slovensko ljudstvo dvignilo proti oblastvenim organom in proti svojim narodnim nasprotnikom Italijanom in to zgolj iz narodnostnih in političnih razlogov.

Kaj tacega v naši državi že dolgo nismo doživeli. Boj za vsakdanji kruh, boj za obstanek je tako težak, da je ljudska masa le sila težko dostopna idealom. Materijalizem označuje našega kmeta tako, kakor nemškega. Le pogledjmo, koliko se zdaj trudijo nemški obstrukcionisti, da vzbude nemškega kmeta in ga navdušijo za boj za ohranitev nemške hegemonije, katera je tudi zanj gospodarske važnosti, saj zagotavlja njegovim sinovom službe tam, kjer hočejo Slovani vsa dotična mesta pridobiti zase. A vzlic temu so vsa prizadevanja obstrukcionistov zaman. V nemških mestih je pač nastal vihar, kateri divja čedalje močnejše, ali nemški kmet se zanj niti ne zmeni, prav kakor da se ga narodnostno vprašanje sploh ne tiče.

Slepili bi same sebe, ko bi trdili, da je naš kmet po naravi dosti boljši. Tudi slovenski kmet je materija-

list in se ne zmeni dosti za idealna stremljenja. Primorski kmet je pa že prava uboga para, siromak, da je težko dobiti večjih, a če se je ta kmet navdušil za narodnostno idejo, če se je zanjo zavzel tako, da vidi v njej jedino svojo rešitev, če jo smatra za jedini pomoček, da se ž njo iznebi vseh krivic, katere se mu gode, potem mora za to imeti silno tehtnih razlogov.

Slovensko ljudstvo na Primorskem je zdaj narodnostne ideje tako prešinjeno, kakor nikjer drugje, a ne morda zgolj vsled agitacij — take atrakcijske moči kakor verska ideja ali ideja osvobojenja od kapitalizma pač nima narodnostna ideja, da bi se kar po agitaciji dala ljudstvu ucepiti — nego vsled tega, ker so vladajoče razmere postale neznozne, iz prepričanja, da se z njeno zmago naredi konec tem razmeram in da nastanejo druge in boljše.

Primorski politični sistem je kriv vseh prežalostnih dogodkov na Primorskem. Ta sistem, katerega končni namen je, uničiti Slovence narodno in materijelno, je moralni prouzročitelj vseh izgredov, in tisti, ki trpe zdaj v ječah, ker so v obupanju se dvignili proti njemu, so žrtve tega sistema.

Izgredi za časa volitev so dokazali, da je ta sistem slab in da ga je treba čim prej premeniti. Vsakdo je pričakoval, da se to zgodi, saj si ne more nihče misliti, da bi katera vlada hotela vzdržati bankerotovan sistem. A vendar je tako. Vlada misli vzdržati sedanji sistem in je začela s persekucijami siliti Slovence, da se mu uklonijo.

Zdaj vlada na Primorskem pravo izjemno stanje in dasi ni oficijelno razglašeno, se godi Slovincem in Hrvatom skoro prav tako, kakor se je godilo Čehom za časa grofa Thuna.

Položaj je neznosen. Ves sistem dela očitno in z najbrutalnejšimi sredstvi na to, da Slovence zaslužnji Italijanom. Na rešitev tako perečega šolskega vprašanja v Trstu in v Gorici ne misli nihče izmej odločilnih mož, pač pa se trudijo, da z dopustnimi in nedopustnimi sredstvi utrde politično pozicijo italijanske stranke in uženo Slovence v strah. Slovenski rodoljubi se sodno in policijsko

preganjajo radi največjih malenkosti, slovenski časopisi se konfiskujejo, naj pišejo, kar hočejo, vsaka neprevidna beseda iz slovenskih ust se kaznuje kar najstrožje, dočim je Italijanom kratko malo vse dovoljeno. Naj store kar hočejo, sistem ne vidi ničesar, niti najočitnejšega veleizdajstva, pač pa fraternizujejo uradniki tako očitno z italijansko stranko, da se ljudstvo vse vprek škandalizuje, da, pri obravnavi proti Barkovljanom je celo drž. pravdnik govoril tako sovražno o Slovencih, da mu je sodni predsednik za to izrekel grajo.

Tu ni mesto, da bi navajali konkretnih slučajev. Primorski listi jih navajajo dan na dan, tako drastičnih, tako vnebovpijočih, da se prav nič več ne čudimo, da je slovensko ljudstvo razburjeno.

Persekucija primorskih Slovanov je dokaz, kako malo zasluži grof Badeni naše zaupanje. Ko je bil v Gorici in v Trstu, obljubil je Slovencem to in ono, prav obvezno je to obljubil, a izpolnil ni ne jedne svoje obljube, narobe, primorskim Slovanom se godi za časa njegovega vladanja slabše, kakor kdaj poprej.

Za nekaj mesecev se snide državni zbor zopet. Morda tedaj grof Badeni že ne bo več ministerski predsednik, a imej vladno krmilo kdorkoli v rokah, slovenski poslanci bodo morali ž njim brezobzirno obračunati. Razmere so zdaj take, da tudi maloštevilna slovenska delegacija lahko vlado prisili, da mora na Primorskem upeljati red in pomoči pravici in zakonom do veljave, da je konec izjemnega stanja v Primorji odvisen ne več niti od višjih ozirov niti od dobre volje vlade in drugih vplivnih krogov, nego jedino le od eneržije slovenskih poslancev.

Politični pregled.

Zadnje orožje obstrukcionistov. — Še nekaj dni in vedeli bomo, česa so zmožni nemški obstrukcionisti na Češkem. Po povelju nemško-naprednih in nemško-nacionalnih svojih voditeljev morajo vse nemške občine na Češkem dne 16. julija pretrgati zveze s c. kr. okrajnimi glavarstvi in odreči izvrševanje vseh, v takoimenovani prenešeni delokrog spadajočih opravil. To naj bode višek nemške opozicije proti vladi grofa Badenija, to je zadnje orožje, s katerim misli strmoglaviti vladajoče ministerstvo. Novo in originalno ni to sredstvo za boj proti vladi. V petdesetih letih posluževali so se ga Italijani v lombardsko-beneškem kraljestvu, začetkom šestdesetih let pa so se ž njim bojevali Madjari proti Schmerlingovi vladi. Zdaj hočejo Nemci s tem orožjem poskusiti svojo srečo. Seveda, toliko poguma, kakor svoj čas Italijani in Madjari, toliko poguma nemški obstrukcisti nimajo. Ne upajo se, kar na kratko odreči izvrševanje vseh dolžnostij, kar jih je vlada naložila občinam. Previdnost je vedno dobra, si mislijo široko-ustni gospodje, in zato so tistim občinam, katere jih slušajo, naročili, naj dne 16. julija ustavijo izvrševanje samo tistih dolžnostij, katerih jim ne nalaga noben državni ali deželni zakon, katerih izvrševanje zahteva državna uprava od njih samo na podlagi ministerskih naredeb!

Politični položaj je jako zamotan, tako da nihče ne ve povedati, kaj se zgodi jutri. Kar je vlada še poskusila, da razdere sedanjo večino, vse se je ponesrečilo. Nemški listi pisarijo sicer dan na dan, da se začne v kratkem pogajanja zaradi sprave mej Nemci, a nikjer ni stranke, da bi se hotela pogajati. Nemški veleposestniki bi pač radi posredovali,

ali za njih ponujanja se ne zmeni nihče, niti Čehi niti nemški nacionalci. Razni znaki kažejo, da skuša zdaj vlada odstraniti težave na nov način. Zdaj se trudi, da loči Čeha od drugih strank, zlasti od Poljakov, in da jih na ta način izolira, češ, če bodo osamljeni, bodo že odnehali. Poljaki se doslej niso udali vladnemu pritisku, pač pa se je udala nemška katoliška ljudska stranka, v katere imeni je dr. Ebenhoch izjavil, da je pripravljena izstopiti če treba iz večine ali sprejeti vanjo nemškoliberalne veleposestnike. To je jedini uspeh, kateri je doslej vlada dosegla, pa še ta je jako piškav. Položaj grofa Badenija pa je tako neugoden, kakor je bil začetkom zasedanja drž. zbora, ali pa še neugodnejši, in nihče ne ve povedati, kaj se zgodi, ko se zopet snide drž. zbor.

Agitacija nemških nacionalcev dela vladi in vsem avstrijsko mislečim krogom mnogo skrbi, zakaj ne da se tajiti, da je nemški narod v naši državi neizmerno razburjen in da dobiva njegovo gibanje čedalje očitnejši veleizdajski značaj. Vlada omejuje in utesnjuje to gibanje z rahlo roko, a vzlic temu kriče Nemci na vse grlo, da jih zatira in preganja. Z nami Slovenci se je vse drugače ravnalo, kakor zdaj z veleizdajskimi nacionalci, dasi smo delali prav krotko in vedno jako lojalno opozicijo, a vendar nismo nikdar tako kričali, kaj še, da bi bili kdaj klicali inozemstvo na pomoč. Nemško gibanje imelo bode prav gotovo tudi vpliv na zunanjo politiko, v prvi vrsti na razmerje mej Nemčijo in Avstrijo in sicer v tem smislu, da se bo Avstrija tesno oklenila Rusije. Že zdaj razpravljajo razni listi o tem, da trozveza nima več prave podlage, ker Avstrija nima več zaupanja do Nemčije.

Slučaj, ki ni več slučaj. — Pred kratkim je govoril jeden voditelj nemške katoliške ljudske stranke dr. Ebenhoch v Payerbachu in se močno potegoval za grofa Badenija in njegovo vlado. Nekaj dni potem govoril je na nekem drugem shodu princ Liechtenstein, jeden voditelj dunajske krščansko-socijalne stranke, in je rekel, da je grof Badeni nenadomestljiv in da ga ni možno strmoglaviti. Logična posledica teh izjav je, da bodeta nemška katoliška ljudska stranka in krščansko-socijalna stranka vlado podpirali v vsakem slučaju. Vse kaže, da sta ti dve stranki, s katerimi se je grof Badeni že porazumel, in da jim hoče napraviti za jedro tisti večini, katero že dolgo krpa, a doslej povsem zaman. Kdo bi bil mislil, da zavlada kdaj mej grofom Badenijem in krščanskimi socialisti tako razmerje. Tako, kakor Lueger, ni grofa Badenija še nihče napadal, zdaj sta si pa menda najboljša prijatelja.

Razmere na Gališkem so pri nas kaj malo znane, prav kakor da leži ta dežela Bog ve kako daleč od nas. Zato pa se ne moremo načuditi, kadar kaj nenavadnega izvemo. Po tem, kar se čita v listih, si pač ne more nihče narediti jasne sodbe o galiških razmerah, ali da so nedostojne pravne države, da tam posamični vladni organi postopajo kruto in skrajno nezakonito, to je zopet pokazala obravnava v Przemyslu, pri kateri je zaradi dogodkov za časa državnozbornih volitev sedelo na zatožni klopi 82 obtožencev. Bilo bi preveč obširno, ko bi hoteli navesti, kaj se je vse izkazalo pri tej obravnavi, dovolj je, če rečemo, da so prišle na dan nezaslišane reči, dokazujoče, da so gališke razmere že pravi evropski škandal.

Boj proti Židom. — Mogočno opozicijsko gibanje nemškega življa zoper vlado in zlasti zoper jezikovne naredbe je združilo vse sicer močno nasprotujoče si nemške stranke v jedno falango, katere so se posebno krčvito oprijeli tudi Židje, misleč, da pozabijo Nemci v svojem narodnostnem gibanju popolnoma na antisemitizem. Židje podpirajo Nemce požrtvovalno, a Schönerer jim je vzlic temu razdril s trdo roko vsa njih upanja z izjavo, katero je storil te dni, rekši, da naj Židje nikar ne mislijo, da so Nemci opustili protisemitizem, nego da se začne boj proti njim z vso brezobzirnostjo, čim bo končam boj proti jezikovnim naredbam. Dotlej je Židom mi-